

ትንተናዊ ንባብ ንመልእኽቲ ፕረዚደንት ኤርትራ

ናብ ባይቶ ጸዋታን መራሕቲ ሃገራትን መንግስታትን

ብዶ/ር ኣሕመድ ሓሰን ድሕሊ

ፕረዚደንት ኢሳይያስ ኣፈወርቂ እቲ ኣብ ልዕሊ መሬትን ህዝብን መንግስትን ኤርትራ ዝተፈጸመ ዓመጽን ተጽብኦን ብዛዕባ ዝእለየሉ መገዲ ኣመልኪቱ ብ31 ግንቦት 2017 ናብ ባይቶ ጸዋታን ብርክት ዝበሉ መራሕቲ ሃገራትን መንግስታትን መልእኽቲ ሰዲዱ። መልእኽቲ ፕረዚደንት፡ ነቲ ድሕሪ ካልኣይ ኩናት ዓለም ባይቶ ጸዋታ ብመሰረት ቻርተር ውድብ ሕቡራት ሃገራት ዝተመሰረተሉ ዕላማታትን ሓላፍነታትን ብብሩህ ዘነጸረ ቀንዲ ጉዳያት ዘሰፈረ ነይሩ። ፕረዚደንት ኢሳይያስ ኣብ መልእኽቲ ነቲ ኣብ 1998 ዝተወለዐ ዶባዊ ግጭት ኤርትራን ኢትዮጵያን፡ ንምልዑ ምክንያት ዝኾኑ ጠንቂታት፡ ብ12 ታሕሳስ 2000 ኣብ መንጎ ኣስመራን ኣዲስ ኣበባን ዝተኸተመ ስምምዕ ሰላም ኣልጀርሳ፡ ብ13 ሚያዝያ 2002 ዝሓለፈ ውሳኔ ኮምሽን ዶብ፡ ብ2009 ብባይቶ ጸዋታ ኣብ ልዕሊ ኤርትራ ዝተበየነ ውሳኔ እገዳ፡ ክሲታት ብዛዕባ ዘይምክባር ሰብኣዊ መሰላትን መርበባት ንግዲ ደቂ ሰብን ተኸታታሊ ተጽብኦ ኢትዮጵያ ኣብ ልዕሊ ኤርትራን ድሕሪ ምዝርዛር ኣብ መጨረሻ ባይቶ ጸዋታ ንግህሰት ኣህጉራዊ ሕጊታትን ጉበጣ መሬት ኤርትራ ብሰርዓት ኢትዮጵያን ደው ኩብሎ ኣዘኻኸሩ።

ካብዚ ቀጺልና እምበኣር ንኹሉ'ቲ ኣብ'ቲ መልእኽቲ ዝቐረበ ጉዳያት ትንተናዊ ንባብ ነቐርብ።

- 1- ፕረዚደንት ኤርትራ ኣብ መጻተዊ መልእኽቲ፡ ባይቶ ጸዋታ ብመሰረት መትከላት ውድብ ሕቡራት ሃገራትን ቦቲ ካብ መጨረሳ ካልኣይ ኩናት ዓለም ኣትሒዙ ውድብ ሕቡራት ሃገራት ዘነጸረሉ ዕማማቱን ኣህጉራዊ ሰላምን ጸዋታ ናይ ምውሓስ ጉዳይ ቀንዲ ሓላፍነቱ ምዃኑ ንኣባላት'ቲ ባይቶ ኣዘኻኸሩ።
- 2- ቅድሚ ኣስታት ክልተ ዕቁዳት ብፍላይ ከኣ ብግንቦት 1998 ምክንያት ብዘይብሉ ምሁዝ ጉዳይ ንርሑስን ንቁጽን ብሓባር ዘንደደን ዓቢ ሰብኣውን ነገራውን ክሳራታት ዘውረደን “ዶባዊ ኩናት” ኣብ መንጎ ኤርትራን ኢትዮጵያን ተወለዐ። ከም ዝፍለጥ ግን ዶብ ክልቲኣን ሃገራት ዘደናግር ዘይብሉ ኣብ እዋን መግዛእቲ ብፍላይ ከኣ ኣብ መጨረሳ 19 ክፍለ ዘመንን መጀመርታ 20 ክፍለ ዘመንን ብንጹር ተሳኢሉን ተመልኪቱን እዩ።
- 3- ሕቡራት መንግስታት ኣሜሪካ ብመገዲ ሚኒስትሪ ጉዳያት ወጻኢ ኣቢላ ኣብ መንጎ ዘን ዓሚቑ ታሪኻዊ ምትእስሳርን ጂኦ-እስትራቴጂያዊ ዝምድናታትን ዘለወን ኤርትራን ኢትዮጵያን ግጭት ኣብ ምፍጣር መሰረታዊ ተራ ድሕሪ ምጽዋታ፡ ብመገዲ'ዚ ብውክልና ፖሊሲ ኣሜሪካ ኣብ ዞባና ዝትግብር ሰርዓት ኢትዮጵያ ኣቢላ ጉዳይ መላእ ቀርኒ ኣፍሪቃ ንምምሕዳር መደብ ኣውጺኣ። ብፖሊሲ ኣሜሪካን ወኪላን ዝተፈጥረ ዓቢ ሸግር ከኣ ንዓይኒ ሰብ ብሩህ ኮይኑ ኣሎ።
- 4- ክልተ ዓመት መመላእታ ኣዕናውን ደምሳሰን ኩናት ምስ ተኻየደ ውግእ ደው ኢሉ። ብሕብረት ኣፍሪቃ፡ ኤውሮጳዊ ሕብረት፡ ውድብ ሕቡራት ሃገራትን ሕቡራት መንግስታት ኣሜሪካን ዝውክል ኣህጉራዊ ማሕረሰብ ከም ምስክር ኣብ ዝተረኸበሉ ብ12 ታሕሳስ 2000 ኣብ ዋና ከተማ ኣልጆርስ ኣብ መንጎ ኤርትራን ኢትዮጵያን ሰምምዕ ሰላም ተኸቲሙ። ብመሰረት'ቲ ሰምምዕ ከኣ ኮምሽን ዶብ ኣብ መግዛእታዊ ውዕላትን ምስኡ ዝተኣሳሰር ኣህጉራዊ ሕግታትን ተመርኩሱ ንዶብ ክልቲኣን ሃገራት ንምህንጻጽን ምምልካትን ተበጊሱ። ውሳኔ ኮምሽን ዶብ ናይ መጨረሳታን ይግባይ ዘይብሃሎን ክትዕ ዘይካየደሉ ቀያዲን ምዃኑ ከኣ ሰምምዕ ሰላም ኣልጆርስ ይሕብር። በዚ መሰረት

ከአ “ደባዊ ፍልልይ” ናይ መጨረሻታ ሕጋዊ ማዕልቦ ረኺቡ። እዚ ኸአ ንምጉት ነቃዕ ዘይህብ ታሪኻዊ ሓቂ እዩ።

5- እቲ ጠንቂ ምውላዕ “ደባዊ ኩናት” ኣብ መንጎ ኤርትራን ኢትዮጵያን ዘኾነ ምምሕዳር ኣሚሪካ ግን ንፖለቲካዊ ሕሳባቱን ጂኦ-እስትራቴጂያዊ ረብሓታቱን ክብል ውሳኔ ኮምሽን ምምልካት ዶብ ኤርትራን ኢትዮጵያን ንኸይትግበር ሓሊኹ ሓዘዎ። ንዓና ናብ መጻወድያ ንምእታው ከአ ብዛዕባ’ቲ ዘኾነ ይኹን ዓይነት ዘተ ዘዩፍቅድ ናይ መጨረሻታን ቀያዲን ውሳኔ ኮምሽን ዶብ ብዘምልከት ኣብ መንጎ ክልቲኣን ሃገራት ዘተ ንኸካየድ ጻዕሪታት ከካይድ ይርከብ። እንተኾነ ግን ዋሽንግቶን ኣብ’ቲ ኣብ መንጎ ኣስመራን ኣዲስ ኣበባን ዘተኸተመ ስምምዕ ሰላም ኣልጀርስ ብመገዲ ሚኒስተር ጉዳያት ወጻኢ ኣዘነበረት ማድሊን ኣልብራይት ተሳቲፋ ስለዘነበረት ነዚ ሓቂ’ዚ ጽቡቕ ገይራ ትፈልጦ እያ።

6- ዲፕሎማሲያዊ መናውራት ኣሚሪካ ኣብ ውሳኔ ኮምሽን ዶብ ኤርትራን ኢትዮጵያን “ዘተ” ብዘብል መጻወድያ ሸርሒ ንምፍጣር ዘገበሮ ጻዕሪ ምስ ፈሸለ ከኣ፡ ምምሕዳር ኣሚሪካን ደድሕሪኡ ዘኸዱ ኮራኹሩን ኤርትራ ንምንቅስቃስ ሸባብ መጃህዲን ሶማሌ ትሕግዝ ኣላ ዘብል ጭብጢ ዘይብሉ ክሲ ሰኒዖም። ጽባሕ በዓል ልደት ብፍላይ ከአ ብ23 ታሕሳስ 2009 ድማ ኣህጉራዊ ባይቶ ጸዋታ ኣብ ልዕሊ ኤርትራ ዋላ ዘተሓተ ሕጋዊ ቅድመ ኩነት ዘይብሉ ዓማጽን ዘይፍትሓውን ውሳኔ እገዳ ቁጽሪ 1907 ኣሕሊፉ። ነቲ ኢትዮጵያ ኣብ መጀመርታ ዘተቀበለቶን ዘጣቃዓተሉን ጸኒሓ ድማ “ዘይፍትሓውን ዘይሕጋውን ዘይሓላፍነታውን” ብምባል ዘነጸገቶን ናይ መጨረሻታን ቀያዲን ውሳኔ ኮምሽን ዶብ ንምብርዓን ከኣ ኣህጉራዊ ፍትሒ ተጋሂሱን ተረጊጹን።

7- እቲ ኣዘዩ ዘሕዘን ከኣ፡ ነቲ ብባይቶ ጸዋታ ኣንጻር ኤርትራ ዘተበዩን ተዋስኦ ውሳኔ እገዳ ቁጽሪ 1907 ክሓልፍ ክሎ፡ እተን ከም ልሙድ ብድሌታት ኣሚሪካ ዘይግዝኣ ገለ ዓበይቲ ሃገራት ነቲ ተዋስኦ ኣስቂጠን ምዕዛብንን ዘይምቅዋመንን እዩ። ብመሰረት ቻርተር ውድብ ሕቡራት ሃገራት ኣብ ልዕሊ ባይቶ ጸዋታ ዘሎ ዕማም ንምፍጻም ግቡኣተንን ሓላፍነታተንን ኣይተግበራን። ገለ ካብዘን ዓበይቲ ሃገራት እዚኣተን ከኣ ሎሚ ነቲ ውሳኔ ኣብ ምሕላፍ ብዘተጻወትኦ ተራ ክዋዓላን ክሓዘናን ንርኢ ኣሎና።

- 8- ኣብዚ ሎሚ ገለ ፖለቲካውያን ኣይልታት “ኩናት ኣንጻር ግብረሽበራ” ብዝብል ጓንጓ ጭርሖ ኣብዘን ናብትን ዝላኽዕሉ ዘለዉ እዋን፡ ህዝብን ሰውራን መንግስትን ኤርትራ ካብ ቅድሚ ኣርነት ጀሚሮም ንግብረ ሽበራ ከም ዝተዋግኡን ገና ድሕሪ ናጽነት’ውን ይዋግእዎ ከም ዘለዉን ክርሳዕ ኣይግባእን እዩ። ኣሶትን ፕሮፖጋንዳዊ ዘመተታትን ጌርካ ሰምን ምስሊን ኤርትራ ብምጽላም ኣብ ልዕሊኣ ዓማጺ ውሳኔታት ንምሕላፍን ንምሽይጣና ብዝኸተልዎ ኣጀንዳ ከኣ ነቲ ኤርትራ ኣንጻር ግብረሽበራ ዝተጻወተቶ ታሪኻዊ ሓቂታት ዘረሰዕ ኣይኮነን።
- 9- ኣብ ክሊ’ዚ ኤርትራ ንምሰይጣንን ንሃገርና ካብ ዳይናሚካዊ ሃገራዊ ሓይላ ባዶሽ ንምትራፍን ዝኸተልዎ እስትራቴጂ፡ እዞም ፖለቲካውያን ኣይልታት እዚኣቶም ብሓደ ወገን ኤርትራ “ሰብኣዊ መሰል ትግህስ ኣላ” ዝብል ዝተሰንፀ ክሲ ከቅርቡ ከለዉ፡ ቡቲ ካልእ ድማ መንእሴታት ኤርትራ ናብ ሰደት ንኸምርሑ ኣብ ምጉሰንሰ ይርከቡ። በዚ ደው ከይበሉ ከኣ ብመገዲ መርበባት ንገዲ ደቂ ሰብ ኣቢሎም ብሱዳን፡ ሊብያን ኢጣልያን ህጻናት ከይተረፉ ከሳግሩን ናብ መዓሰከራት “ዘመናዊ ጊላነት” ክሸምዎም ይርከቡ።
- 10- ስርዓት ኢትዮጵያ ኮምሽን ዶብን መላእ ኣህጉራዊ ማሕበረሰብን ከም ዝመስከርዎ፡ ሉኣላዊ መሬት ኤርትራ ጎቢጡ ዋራሕ ዘይኮነ፡ ዘይርግኡ ኩነታት ንምፍጣር ብሓደ ወገን፡ ነዚ ዝግሰግስ ዘሎ ልምዓታዊ መሰርሕ ንምዕንቃፍ ድማ ቡቲ ካልእ ፍረ ኣይረኽበሉን እምበር ብስሩዕ ወተሃደራዊ መጥቃዕቲታት ዩካይድ ኣሎ። እቲ ዝዓበዩ ጸገም ድማ ኣህጉራዊ ማሕበረሰብ ንተደጋጋሚ ወተሃደራዊ መጥቃዕቲታት ኢትዮጵያ ኣብ ልዕሊ ኤርትራ ብክለሳ ሓሳባዊ መዳይ ደው ከብሎ ግቡኡ’ኳ ኣሰቂጡ ምዕዛቡ እዩ። ነቲ ሰላምን ጸጥታን ሉኣላውነትን ኣባል ሃገራት ክኸበር ዝእዘዝ ቻርተር ውድብ ሕቡራት ሃገራትን ኣህጉራዊ ሕግታትን ብምግሃሱ’ውን ክኹንንዎ ኣይከኣሉን።
- 11- ጸውታ ብግዝኣተ ሕጊን ግህሰት ኣህጉራዊ ሕግታትን ሉኣላውነትን ሕጊ ጫካ ምንጋስን ሓንሳብ ንሓዋሩን ከብቅዕ ግዚኡ ምጻኑ ከኣ ፕረዚደንት ኤርትራ ኣፍሊጡ።
- 12- ኣብ መጨረሳ ፕረዚደንት ኢሳይያስ ኣፈወርቂ፡ ባይቶ ጸጥታ ነዞም ዝሰዕቡ ጉዳያት ኣብ ምትግባር ታሪኻውን ፖለቲካውን ሕጋውን ሓላፍነቱ ክሰከም ኣዘኻኸሩ።

- 1- መግዛእቲ ኢትዮጵያ ካብ'ቲ ተገብጠው ሓዘዎ ዘሎ መሬት ኤርትራ ክጸረግ።
- 2- ኣብ ልዕሊ ኤርትራ ተበይኑ ዘሎ ዘይሕጋውን ዘይፍትሓውን እገዳ ክልግል።
- 3- ኣብ ልዕሊ ኤርትራ ዝካየድ ኩሉ ዓይነታት ተጸብኦ ደው ክብል።
- 4- ንኤርትራ ቦቲ ኣብ ልዕሊኡ ዝተፈጸመ ዓመጽ ምክኣሰ።

9-6-2017